

Использованая литература:

1. Кузьмин С. Заметки по вопросу об адекватности // Тетради переводчика: Выпуск 4. – М.: Международные отношения, 1967. – С. 86 – 91.
2. Кэтфорд Дж.К. Лингвистическая теория перевода. // Вопросы теории перевода в зарубежной лингвистике. – М., 1978. – С. 91 – 114.
3. Найда Ю. К науке переводить // Вопросы теории перевода в зарубежной лингвистике. – М., 1978. – С. 114 – 137
4. Пьюзо М. Крестный отец: Пер. с англ. – Таллин: Арикс, 1992. – 370 с.
5. Райс К. Классификация текстов и методы перевода. – <http://www.philology.ru/linguistics1/reiss-78.htm>
6. Словарь блатного жаргона. – <http://www.zona.com.ru/fenya/slovar.shtml>
7. Швейцер А.Д. К проблеме социальной дифференциации языка // Вопросы языкознания. – М., 1982. – № 5. – С. 39–48.
8. Швейцер А.Д. Социолингвистические основы теории перевода // Вопросы языкознания. – М., 1985. – №5. – С. 15 – 24.
9. Швейцер А.Д. Теория перевода: статус, проблемы, аспекты. – М.: Наука, 1988. – 215 с.
10. Якобсон Р. Лінгвістика і поезика // Антологія світової літературо-критичної думки ХХ ст. – Львів: Літопис, 2001. – С. 465 – 487.
11. Al-Zoubi M. Q.R., Al-Hassnawi A.R. Constructing a model for shift analysis in translation // Translation Journal. Vol. 5, No. 4, October 2001. – <http://www.accurapid.com/journal/18theory.htm>
12. Leech J. Semantics. – L.: Hazell Watson & Vinery Ltd, 1974.
13. Newmark P.A Textbook of Translation. – Prentice Hall: Edinburgh, 1988. – 292 p.
14. Van den Broek R. The concept of equivalence in translation theory: some critical relations // Literature and Translation. New perspectives in literary studies with a basic bibliography of books on translation studies / Ed. by James S Holmes, José Lambert & Raymond Van den Broek – Acco (Academic publishing company): Leuven, Belgium, 1978. – P. 29 – 47.
15. Mobspeak Glossary. 1999. – <http://www.uta.fi/FAST/GC/mobspeak.html>
16. Puzo M. The Godfather. – Signet: New American Library, a division of Penguin Group. – 443 p.
17. Rastall P. English in a historical perspective – a neglected inheritance? // English Today, 1999, – 70, Vol.18, No. 2, P. 28-32.

Василенко Г.В.
Запорізький інститут
імені Петра Сагайдачного МАУП

ВІДТВОРЕННЯ ЕМОТИВНОЇ ЕКСПРЕСІЇ В АНГЛОМОВНИХ ПЕРЕКЛАДАХ УКРАЇНСЬКОЇ ПОЕЗІЇ

Чуттєве є невід'ємною складовою художнього образу. Події та реалії навколишнього світу проходять через серце поета, переживаються ним і відбиваються в художніх образах. Емотивна експресія органічно включає в себе експресію образності. Чим емоційніший, напруженіший процес мислення, тим більше він породжує образів, картин та асоціацій [9, 146]. У зв'язку з цим виникає потреба розглянути особливості відтворення емотивного змісту лірики як найсуттєвішого в творенні ліричного образу світу аби виявити універсальне й специфічне в комунікативному аспекті культури джерела і сприймаючої культури, а також простежити способи вираження емотивних складових оригіналу засобами мови перекладу.

Актуальність проблеми зумовлена загальною тенденцією дослідження мовних явищ у когнітивно-дискурсивному аспекті, а також тісним зв'язком сучасного перекладознавства з когнівістикою, лінгвокультурологією, герменевтикою тощо.

Розуміння соціальної природи емоцій та їх лексичного вираження може бути ключем до розуміння культур і суспільств [4, 343]. Емоціям притаманна універсальність та

ідіотнічність. Ідіотнічність зумовлена особливостями національного менталітету, світогляду й темпераменту. Мови відрізняються за обсягом експресивно-забарвленої, а отже, й емоційно-маркованої лексики. У спорідненій російській мові емоційно-маркована лексика складає сорок відсотків, у той час, як в інших європейських мовах лише п'ятнадцять [2, 53].

Свого часу Л. С. Бархударов поділяв емоційну лексику на три основні групи (негативно-емоційну, нейтрально-емоційну та позитивно-емоційну), звертав увагу на виражальні засоби емоцій та на складність чіткого розмежування слів за їх прагматичними значеннями [1, 112].

Окремі питання щодо відтворення емоційно-забарвленої лексики висвітлені в перекладознавчих працях останніх років. Так, у дослідженні сенсорної лексики віршованої мови стверджується думка про існування універсальних та етноспецифічних компонентів у семантичних парадигмах сенсорних домінант, диференціація яких є необхідною умовою для досягнення адекватності у перекладі [7, 4]. Відсутність симетрії (дивергентність) між співвідносними сенсорними лексемами в системах зіставляваних мов стає причиною перекладацьких трансформацій, що визначають розбіжності не тільки між структурами першоджерела та цільового тексту, але і між двома мовними картинами світу, які уособлюють автор і перекладач [7, 4]. Виникає необхідність акцентування уваги на семантичній несумісності мов і культур і на вірному розумінні емоційної лексики з метою добору еквівалента в мові перекладу. Оригінальні поетичні тексти та їхні переклади є своєрідними моделями світу, а порівняльне дослідження поетичних текстів дає змогу відстежити способи і засоби вербальної фіксації емоційного в різномовних висловах.

В окремих перекладознавчих дослідженнях вживається поняття емотивної одиниці перекладу по відношенню до емотивного компонента, з яким зустрічається перекладач у тексті оригіналу, в єдності з перекладацьким рішенням, знайденим для даного елемента в тексті перекладу [3, 74]. При цьому емотивна одиниця може бути представлена як словом, фразою, так і цілим текстовим відрізком [3, 75].

Метою даної розвідки є виявлення засобів і форм вираження емотивної експресії українського ліричного твору в англomовному перекладі. Розгляд емотивних складових ліричного твору в зіставному аспекті дає змогу вирішити такі завдання: 1) визначити типи перекладацьких засобів, потрібних для передачі емотивного змісту оригіналу; 2) виявити особливості перекладацьких трансформацій при відтворенні емотивних складових; 3) простежити роль образів емоцій в оригінальному й перекладацькому дискурсах.

Ліричний твір є наскрізь емотивний, оскільки основну роль в ньому відіграють ті виражальні засоби, які створюють особливу інтимну атмосферу з витонченим емоційним станом, тобто – ліризм, котрий є ще й ознакою української душі [5, 403]. Відтворення емотивних компонентів українського поетичного твору сприяє адекватному перекладу художнього образу та впливає на його функціонування в полі іншої, зокрема англomовної, лінгвокультури. Варто відзначити, що механізми емоційно-образного запам'ятовування і мислення використовуються сучасною людиною лише частково, і мистецтво лишається єдиною пізнавальною галуззю, де вони продовжують працювати з максимальним навантаженням [6, 214].

Проаналізуємо декілька прикладів, зміст яких розкриває внутрішній стан людини і виражається вживанням емоційної лексики двох видів: слів, які називають певні емоції та переживання, та слів, у значенні яких є емоційно-оцінний компонент [9, 148]. Пор. оригінал твору Василя Симоненка “Самотність” з його перекладом (“Solitude”), виконаним Андрієм Фр.-Чировським [10, 42-43]. Сама назва вірша є стислою конденсацією його змісту, що

виражає психічний стан людини, екзистенційні настрої творчої особистості в українському соціумі:

<i>Часто я самотній, ніби Крузо,</i>	<i>Like Crusoe, I'm often alone and thinking –</i>
<i>Виглядаю з-за обрїю кораблів.</i>	<i>Searching for ships where the sky meets the earth,</i>
<i>І думка безпорадно грузне</i>	<i>And suddenly find my thoughts are sinking</i>
<i>В клейкім баговинні слів.</i>	<i>In a bottomless pool of words.</i>

Вербальна експлікація душевного стану здійснюється засобом літературної алюзії у формі антропоніма *Крузо*, який виступає універсальним символом самотності. Словесний образ-порівняння з відомим літературним персонажем у перекладі зазнає переміщення й розширення шляхом додавання компонента *thinking* – задумливий та відтворення з-за обрїю описовим перифразом *where the sky meets the earth* – де небо зустрічається з землею. У першотворі словесний образ у формі абстрактної номінації *думка* уподібнюється до живої істоти й імплікує ментальний стан ліричного героя, що супроводжується вживанням образотворювальних компонентів з емоційно-оцінним компонентом, які опущено в англomовному вираженні і буквально означають “я знаходжу, що мої думки тонуть в бездонній заводі слів”. Образ думки трансформувалася засобом плюралізації і розширення, образотворювальний компонент *клейке баговиння* семантично трансформувалася, проте передав емотивність словесного образу оригіналу.

<i>На своєму дикому острові,</i>	<i>On my wild barbaric isle –</i>
<i>В шкірянці з убитих надій,</i>	<i>In skins from hopes that I have grown,</i>
<i>Штрикаю небо очима гострими:</i>	<i>I sharply scan the sky a while,</i>
<i>– Де, ти, П'ятнице мій?</i>	<i>– Where's that Friday of mine own?</i>

У другому віршовому рядку перекладу цієї строфи спостерігаємо семантичну трансформацію, що відобразилася на емотивному рівні. Елемент одягу *шкірянка* трансформувалася кількісно, якісно і стилістично в *skins* (шкура) засобом заміни образу і плюралізації його форми, а експресивне *убиті надії* інтерпретується в емоційно більш стриманій перифрастичній формі (надії, які я ростив). Із третього віршового рядка вилучено метафоричне порівняння *очима гострими*, що виражає сенсорні зорові відчуття, але його семантика імпліцитно виражена в *I sharply scan* – “я гостро вдивляюсь”, що є теж емоційно стриманішим, ніж у першотворі.

<i>Залти відчаю рвуться з горла,</i>	<i>My throat gives way and out pours woe,</i>
<i>Гуркотять у байдужу даль:</i>	<i>Sounding unheard to the world's end.</i>
<i>– Пошли мені, Боже, хоч ворога,</i>	<i>Oh God! At least send me a foe,</i>
<i>Коли друга послати жаль!</i>	<i>If you don't want to send me a friend [10, 42-43].</i>

Остання строфа семантично, стилістично, інтонаційно виражає найвищий рівень переживань ліричного героя. Емоція відчаю у поетичній експресії особливо потужно звучить в оригіналі. В тексті ж перекладу емоційна лексема *відчай* відсутня, а натомість вжито поетичне й емоційне, але з дещо іншим відтінком *woe* (горе). У даному прикладі спостерігаємо, як конвергенція образу оригіналу переноситься в англomовний простір і супроводжується лексико-семантичними, граматичними, стилістичними трансформаціями, які позначаються на макрообразному змісті і на його емотивній експресії включно. Так, гіперболічний емотивний троп *залти відчаю* замінено семантично близьким мікрообразом *woe*, котрий в результаті переміщення з головного члена речення став другорядним, тобто рематичний центр словесного образу змістився. Експресивне *гуркотять* внаслідок антонімічного перекладу стилістично трансформувалося в *sounding unheard* (звучать нечутно), що посилює емоційну напругу. Епітетний вираз з емоційним компонентом у *байдужу даль* семантично змінився в результаті заміни його на *to the world's end* (до краю

світу) і втратив емотивний компонент, але зберіг виразність просторової семи. У відтворенні останніх двох віршових рядків звертання переміщується на початок речення і виділяється знаком оклику. Емотивний компонент синтагми *послати жаль* через нульовий переклад трансформувалася в стилістично нейтральний вираз: *if you don't want to send* (якщо ти не хочеш послати).

Емотивна експресія досягається імперативними конструкціями й окличними формами речень у першотворі й перекладі. Важливу функціональну роль у цьому вираженні відіграє кінцева рима, яка відтворена в англійській версії твору.

Отже, емотивний зміст макрообразу оригіналу передано з “частковою лакунарністю”, зниженням ступеня емоційної експресії через відсутність окремих емотивних компонентів оригіналу в тексті перекладу. Слід зауважити, що в тексті оригіналу ментальний абстракт *думка* та емотив *залпи відчаю* займають позицію суб'єкта і функціонують у поетичному світі ніби незалежно від людини, хоч і невіддільно від неї. В англійському ж тексті людина (ліричний герой) контролює думку своїм розумом (*I suddenly find*) і емоції тілом (*my throat gives way*). Це свідчить про те, що внутрішній стан людини в тексті перекладу не є таким напруженим і стихійні почуття стають більш урівноваженими й контрольованими.

Мінорні настрої властиві ліриці, в якій естетизовані переживання, почуття й думки об'єктивуються в образній формі, набувають несподіваних смислових забарвлень і відтінків. Так, наприклад, у Миколи Воробйова предметний образ рівнини органічно асоціює з почуттям туги [11, 28]. Це свідчить про те, що актуалізація метафори та метонімії при номінації емоцій, як і розвитку лексики взагалі, впливає з особливостей міфічного мислення [8, 10]. Розглянемо далі вірш Миколи Воробйова “Рівнина – як туга” та його англійський переклад “Flatland”, здійснений Миросоєю Стефанюк [11, 28-29]: *Рівнина – як туга. // І тільки дві краплі там: я і дорога. // Без краю, без горизонтів. // Тільки трава, мов складені сльози. – Flatland – like longing. // Two single drops out there: me, the road. // No end, no horizon. // Just grass, like enfolded tears* [11, 28-29].

Предметний просторовий образ виступає асоціонімом внутрішнього стану людини і в такий спосіб відображає силу і всеосяжність емоційного стану. Почуття туги має тут трансцендентний характер, а людина та її життєвий шлях, доля зображуються у зменшеній формі (засіб літоти). Емотивність виражається лексемами *туга – longing* і *сльози – tears*: *I не перейти нам сліз, // хоч і стали вони травою, // щоб не страшно рівниною йти. – No way to escape tears // though they turn to grass // to make the flatland crossing // less terrifying* [11, 28 – 29].

У міфологічному світогляді наших предків панувала думка про метаморфози як наслідок якоїсь несправедливості чи кривди, заподіяної людині, а значить, сльози, що стали травою, то понівечені людські долі, можливо, загублені життя чи нездійснені мрії, які дістались у спадок наступному поколінню. Буття у світі інтерпретується автором як жорстоке, болісне і сумне, яке він, однак, має прожити. В останньому фрагменті спостерігаємо збільшення на рядок у перекладі і виникнення інших, хоч і несуттєвих семантичних відтінків.

Проведене дослідження показало, що в англійських перекладах українських ліричних творів спостерігається тенденція до лінійного розгортання образів емоцій, часткове зниження їхньої інтенсивності та випадки емотивної лакуярності абстрактного плану вираження художнього образу. Це свідчить про те, що образи емоцій в українському оригінальному дискурсі відіграють значно важливішу роль, ніж в англійському перекладацькому. Декомпресія форми емотивних складових та експлікація емотивного змісту ліричного твору зумовлені перш за все намаганням перекладача передати враження і

ритм оригіналу. Слід, однак, зауважити, що в перекладах вільних віршів, на відміну від класичних, нерідко спостерігається згортання емотивних мікрообразних фрагментів, тобто імплікація образного змісту і компресія його форми.

Використана література:

1. Бархударов Л.С. Язык и перевод (Вопросы общей и частной теории перевода). – М.: Междунар. отношения, 1975. – 240 с.
2. Белова А.Д. Лингвистические аспекты аргументации. – К.: Логос, 2003. – 304 с.
3. Вакуленко Е.В. Эмотивная единица перевода в художественном тексте // Университетское переводоведение. Вып. 5. М-лы V Междунар. научн. конф. по переводоведению “Федоровские чтения” 23 – 25 октября 2003 г. – СПб.: Филол. ф-т СПбГУ, 2004. – С. 74-79.
4. Вежбицкая А. Язык. Культура. Познание. – М.: Рус. словари, 1996. – 416 с.
5. Літературознавчий словник-довідник / Р. Т. Гром'як, Ю. І. Ковалів та ін. – К.: ВЦ “Академія”, 1997. – 752 с.
6. Макаров А. Археологія поетичного мислення // Поезія – 88: Зб.: / Редкол. М. Вінграновський, О. Лупій та ін. – К.: Рад. письм., 1988. – Вип. 1. – С. 197-217.
7. Пермінова А.В. Відтворення англійської сенсорної лексики в українських віршових перекладах: Автореф. дис. канд. ... філол. наук: 10.02.16 / К.: КНУ ім. Тараса Шевченка, 2003. – 20 с.
8. Селігей П.О. Внутрішня форма назв емоцій в українській мові: Автореф. дис. канд. ... філол. наук: 10.02.01/ Київ. ін-т мовознавства ім. О.О. Потебні НАН України. – К., 2001. – 20 с.
9. Чабаненко В.А. Стилїстика експресивних засобів української мови: Монографія. – Запоріжжя: ЗДУ, 2002. – 351 с.
10. Symonenko V. Granite Obelisks. Selected, transl., and annotated by Andriy M. Fr.-Chirovsky. – U.S.A. Jersey City: “Svoboda”, 1975. – 144 p.
11. Vorobyov M. Wild dog rose moon. Місяць шипшини. – Transl. by Myrosia Stefaniuk. – Canada, Toronto, Ont.: Exile Editions Ltd, 1992. – 101 p.

Калужская Л.О.

Запорожский национальный университет

ПРОБЛЕМА ВЫБОРА СТРАТЕГИИ ПЕРЕВОДА АВТОРИТЕТНОГО ТЕКСТА

Постановка проблемы в общем виде. Данная работа выполняется в рамках исследования, посвященного проблемам перевода авторитетного текста, который играет значительную роль в культуре оригинала и межкультурной коммуникации.

Актуальность проблемы и связь с научными задачами. В связи с активизацией процессов глобализации и демократизации мирового сообщества многовековая переводческая дискуссия о выборе стратегии перевода выходит на новый виток развития.

Анализ последних исследований и публикаций. Понятие *стратегия перевода* рассматривают с позиций лингвистического переводоведения В. Н. Коммисаров (2004), в рамках коммуникативно-функционального подхода Н. А. Дьяконова (2004). Стратегиям перевода уделяют внимание теоретики школы манипуляционного перевода С. Басснет, А. Лефевр (1996). Влияние явлений культурного различия, идеологии и доминирующего дискурса на выбор стратегии перевода изучает Лоренс Венути (1998). Вопросы перевода авторитетного текста рассматривает английский теоретик и практик перевода Питер Ньюмарк (2003).

Цель статьи: определить стратегии, рекомендуемые для перевода авторитетного текста, и рассмотреть их позитивные и негативные аспекты.

В связи с поставленной целью предполагается решение следующих **задач**: